

MAGYÁRSÁG A RÉGI PEST-BUDÁN

IRTA SIKLOSSY LÁSZLÓ

A báró *Orczy*-családot találjuk elsőként a falusiból városi létre ébredező Pesten. 1728-ban báró *Orczy István*, a jász-kunok főkapitánya, megvette az *Uri-utca* és *Vám-utca* (ma *Párisi-utca*) sarkán lévő telektömböt. Itt épült fel az egyik *Orczy-ház*, a pesti előkelő társaságnak egy századon keresztül találkozóhelye. Ez a ház ma épügg megvan, mint a másik *Orczy-ház* a *Király-utca* sarkán. Később e népszerű család az *Üllői-ut* végén lévő parkját is megnyitja a polgárságnak.

*Grassalkovich Antal*nak inkább csak megszálló kvártély kellett Pesten. Erre a célra építette gyönyörű kis palotáját a *Hatvani-utcában*, a mai *Kossuth Lajos-utca* 4. számú ház helyén. E háznak egykoru másolata mai napig látható a *Piarista-utcában* is. Ugyancsak vendéggül jártak Budára és Pestre a *Batthyány grófok*: gróf *Batthyány József*, a hercegrímás és gróf *Batthyány Tivadar*, a nagy iparománás, aki azonban szintén inkább Bécsben tartózkodott. Az övék volt a mai *Városliget*, valamint az a telektömb, amely a *Muzeum-kertet* és környékét foglalta magába. Itt volt palotájuk is.

Volt Pesten háza a *Harruckern báróknak* a mai *Egyetem-téren*, amely mellé építette gróf *Károlyi Antal* 1779-ben az első *Károlyi-palotát*.

Pesten tartózkodott a kulturális érzékű gróf *Belezny Miklós*, akinek házában ott maradt hozzá méltó özvegye, *Podmaniczky Anna* bárónő, akinek kertjéről és nyári lakáról kapta nevét a *Belezny-kert*. Az előkelő társaság sok szép időt töltött itt, e később is nevezetes helyen. Özvegy *Beleznayné* házában volt az első magyar szalón. Ide járt *Kármán József*, innen indult meg az *Uránia* és itt készültek megvetni egy *Akadémia-féle* intézet alapjait.

Gróf *Hofmannsegg János Centurius* (1766—1849) egy hétre vándorolt le Magyarországra, de nagyon megszerette hazánkat, úgyhogy két teljes évig tartózkodott nálunk. Ő 1793-ban leírta a budai és pesti előkelő társaságot. Sokat időzött gróf *Zichy Károlynak* (1753—1826), a helytartótanács elnökének házában. A gróf és felesége rendkívül szerették a zenét. A grófné ezenkívül gyönyörű himzéseket is készített. Minden kedden és szombaton volt náluk hívott vacsora, amelyen rendszerint

huszonnégy személy vett részt. A társaság hét órakor kezdett gyülekezni; nyolcra valamennyien együtt voltak. A társaság egyrésze kártyázott, másrésze viszont muzsikált, a nők kézimunkáztak. Egy fiatalember különösen kiténtette magát a zongoránál, az összes operákat, többek közt *Mozartnak* akkor oly divatos *Varázsfuvalóját* kívülről játszotta. *Zichy* és *Hofmannsegg* énekeltek. Tíz óra tájban szolgálták fel a vacsorát és éjfél tájban oszlott szét a társaság.

Gróf *Zichy* háza általában egy előkelő francia ház hatását keltette, amiben része volt a háziasszonynak, aki Párizsban nevelkedett és sokat időzött a királynő udvarában. Jobban is beszélt franciául, mint németül.

Ime egy kedves, európai színvonalu főúri ház. Gróf *Zichy Károly* 1785-ben tárnokmester és kamarai elnök, 1788-ban országbíró és a helytartótanács elnöke volt. Résztvett az országgyűlésen, mint az alkotmányos kiegyenlítés embere. 1802-ben az állami pénzügyek vezetésével bízták meg. 1809-ben az állami minisztérium elnöke lett. Az elkerülhetetlen devalvációt és papirpénzszaporítást neki kellett keresztülvinnie. A magyarságban eltérők voltak róla a vélemények.

— A *Zitsi Károly* patriotizmussán nem tsudálkozom, írja *Cserey Miklós* 1811-ben. Én erről az emberről akkor is jó magyarazattal ítéltém, mikor mindenek ellene beszéltetek. Személyében nem ismerem, de életének nevezetesebb dátumait öszve gondolva Nagy férfit képelek benne; olyant, a' ki a' magáról való jó vélekedéstis,

a' maga jó nevét is kész feláldozni, tsak segélthessék a' Nemzetén.

Gróf Zichy Károlynak ugyancsak *Károly* nevű fia (1779—1834) 1825-ben kamarai elnök volt. Első neje *Esterházy Fanny* grófnő, második neje (1806—1816) *Fesztetich Julia* grófnő, harmadik neje *Seilern Crescentia* grófnő volt. Első nejétől egy, a másodiktól hat, a harmadiktól hét gyermeke származott.

A két utóbbi asszony a női bájnok, asszonyi erénynek és jó családanyának sokat emlegetett mintaképe volt. *Fesztetich Julia* az 1814-es bécsi kongresszus körülrajongott szépsége

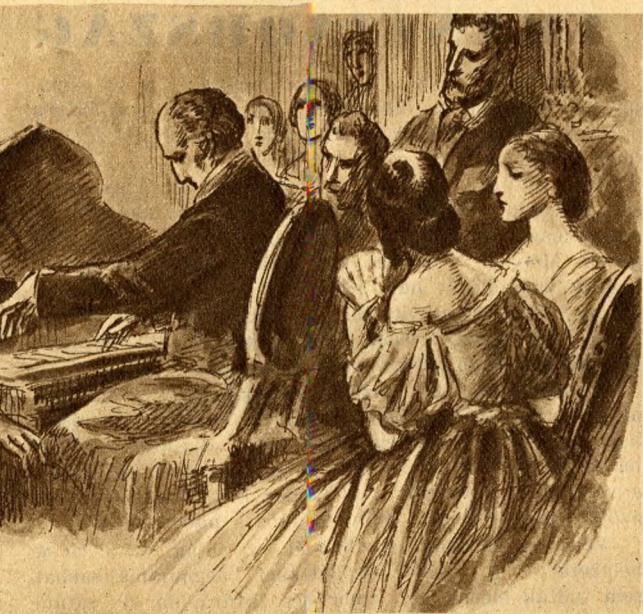
volt, *Seilern Crescentia* pedig gróf *Széchenyi Istvánnak*, a legnagyobb magyarnak olthatatlan szerelme, megözygyűlése után felesége.

Idősebb gróf Zichy Károly másik fia, gróf *Zichy Ferenc* (1777—1839) 1799-ben feleségül vette gróf *Ferraris József* tábornagynak leányát, *Máriát*, a bécsiek híres *Mollyját* (1780—1866). A két dinasztia egyesült *Zichy-Ferraris* néven. Az ő vendégszerető házukkal találkozunk a kongresszusi időben, de persze már — *Bécsben*.

A budai lakosok között találjuk gróf *Niczky Kristóf* helytartótanácsi elnököt, aki a Vár nyugati oldalán, „ott, ahol Mátyás király kertje volt“, építtetett magának palotát, amelyet gondosan kezelt kerttel vett körül. Ide hívta magához a város szellemi életének képviselőit, amint azt *Szerdahelyi Antal* egy 1785-ben kelt latin versében megénekelte.

Az új építkezők közé tartoztak ugyanezen időtájt *Brunszvik Antal* és *József* grófok a Vérmező felett a

krisztinavárosi oldalon. Mindkettő jeles műpártoló volt. József grófnak, a tárnokmesternek, valóságos muzeuma volt. Volt neki ásvány- és kagylógyűjteménye, óriási könyvtára, amelyet azonban helyszűke miatt kénytelen volt korompai birtokára szállíttatni. Mindezt azonban felülmultra képtára, amely 1820 körül már háromszáz darabot számlált, köztük *Raphael*, *Giulio Romano*, *Michel Angelo*, *Giorgione*, *Tiziano* műveivel, ha ugyan az egykoru szerző megállapításokat később meg nem cáfolták.

Kulturakedvelő budai mágnásaink közül ebből az időből meg kell említenünk gróf *Majláth Józsefet* és gróf *Majláth Károlyt* könyvtáraikkal, bár ezek egy részét falusi birtokukon tartották. Budán találjuk a gróf *Telekiet*, akik már 1770-ben itt farsangoltak.

Igy kacérkodtak mágnásaink Pest-Budával, mert hivatalos szerelmük nem ez volt, de nem is a megélhetést biztosító falusi uradalom, hanem a cifra, parókás, franciás — *Bécs*.